

Преузето са православног сајта: www.lazarica.org.yu

Митрополит Антоније Блум
НАУЧИМО СЕ МОЛИТВИ

СВЕ ЈЕ У НАШОЈ ВЕРНОСТИ БОГУ

У чему је разлика између нашег односа према вери и животу и односа људи који су напустили Хришћанство и прешли у другу веру? Код тих људи ме не запањује само то колика је њихова убеђеност у ново вероучење и његове интелектуалне и емоционалне последице, већ и то са каквом озбиљношћу се они труде да живе у складу са својом новом вером, Нарочито ме запањује озбиљност и брижљива строгост у понашању људи који су постали муслимани, индуси или будисти. Хоћу да кажем да се они труде да правила своје вере поштују много строжије него што то чини већина Хришћана.

Међу Хришћанима влада мишљење и то мишљење је оправдано - да у узајамним односима, било између Бога и човека, било међу људима, један од најважнијих елемената јесу природност и искреност. Међутим, искренности и природности нема увек довољно да би наш живот био динамичан и целовит. На пример, молитва би требало да буде природни порив наше душе, но искуство показује да човека повремено обузима жеља да се моли, а ипак молимо се нередовно. С времена на време осећамо потребу да учинимо добро дело, а ипак га не учинимо. Једна од ствари које нам највише недостају јесу усклађеност нашег природног порива за добром, правдољубивости и веродостојности, саједне стране, и с друге стране, дисциплине која би нас васпитала да будемо верни сопственој правдољубивости и учинила нас способнима да чувамо своју веродостојност увек или барем готово увек. Кад је реч, пре свега, о молитви, наравно да Богу не причињава никакву радост када је ми испуњавамо механички, из страха пред Њим или у нади да ће нас заузврат за наше напоре Он, на овај или онај начин, "наградити". Односи љубави не могу бити односи роба или најамника. Али, уз све то постојаност у напорима се достиже само дисциплином. Свети апостол Павле потпуно јасно указује на то кад говори да наше вежбање у духовном животу мора да буде исто онако беспопштено као и тренирање атлете који жели да победи. Исто се може рећи и за научника или за било ког човека који је предано усмерен ка свом циљу: потребан је неуморан, суров и самопожртвован подвиг. А колико га има у нама?

Управо зато да овај подвиг не би слабио морамо имати неки подстицај: жеђ, тугу, радост или бол, а не само разумску одлуку и никако не само напор воље, зато што се напором воље ствари могу обављати само механички, али такав напор не може увек да пробуди срце и читаво наше биће.

Шта то онда може да створи такав природни порив који би нас повео ка Богу и развио се у дисциплинован и стваралачки животни принцип? Сећате се да Духа

Светог зовемо - "Утешитељ". То значи да Он даје утеху, то значи да Он даје снагу и да, такође, даје и радост. Дакле, шта можемо да одговоримо ако се упитамо да ли жудимо за тим да нас Дух Свети учврсти и утеши и да нам удахне снагу? Када смо, људски говорећи, у тешкој ситуацији или у необјашњивој тескоби ми тражимо подршку, а понекад кад смо тешко рањени тражимо утеху. Међутим, ни тада своје молитве не упућујемо заиста Богу због тога што не доживљавамо дубински своју удаљеност од Њега. Не доживљавамо болно своју раздвојеност од Њега. Не осећамо се изгубљено као дете које је залутало у маси људи, не плачемо од туге што Бог није с нама у сваком тренутку као што патимо када смо одвојени од људи које ватрено волимо. Због њиховог одсуства патимо, недостаје нам њихов глас, желимо да видимо њихова лица, да са њима поделимо своје мисли и осећања, толико желимо да им све испричамо.

Да ли се тако односимо према Богу и према Христу? Осећамо ли, а то је једноставно објективна чињеница, да смо изгубили заједницу са Њим, да иако је Он невидљиво овде, ми Његово присуство не осећамо? Жива заједница са Богом се остварује у ретким и блаженим тренуцима, али Га по пра-вилу не осећамо. Дакле, осећамо ли се изгубљенима без Њега? Жудимо ли да што пре поново успоставимо односе када су они нарушени или да Га поново пронађемо? Кад би било тако могли бисмо да се обратимо Светом Духу и да кажемо:

"Дођи! Тако сам осиромашен без општења са Живим Богом!.." Али, ми Га не зовемо... Можда је то, рећи ћемо и ово, због тога што је немогуће не бити свестан ове одвојености, али, осећамо ли, заиста, да је - ако Њега нема - све изгубило лепоту и сјај, да је све постало тамно и беживотно? Слично као што се осећамо у односима са људима - да не можемо да се радујемо ако она особа коју волимо није са нама. И не трудимо ли се да било чиме испунимо ум и срце да бисмо скренули мисли, заборавили на губитак и заборавили на празнину?

Ево одакле све почиње - морамо себи да поставимо питање да ли нам Бог недостаје или нам је довољно што Он постоји и што можемо да Му се обратимо када нам је Он потребан да би испунио наше захтеве и да Га искористимо када нам недостају сопствена снага и способност. Ако не тугујемо за Богом, изгубили смо основни подстицај да Га зовемо, и зовемо, и зовемо: "Дођи, Господе Исусе, дођи брзо!" - као што се Црква и Дух Свети обраћају Христу на крају Књиге Откривења.

Друго искуство, супротно овоме, а које такође може да нас подстакне на молитву јесте осећање Божијег присуства: Он је близу, ја сам са Њим. Све што могу јесте да се поклоним, да се приљубим уз Њега у дубоком тиховању, или, пак, да разговарам са Њим као што Стари Завет говори о Мојсију: *као што говори пријатељ са пријатељем* (в. II Мојс. 33, 11). То су две крајности: осећање напуштености и неутешне туге због тога што до Њега не можемо да допремо својим срцем или, пак, неописиво усхићење због тога што је Бог овде и можемо да припаднемо к земљи и да Му се поклонимо.

Из ова два извора у нама може природно да се роди молитва Богу. Међутим, и тада је овом природном пориву потребна подршка у виду навике и дисциплине. Сви знамо како нам се лако расејавају мисли, како се лако замарамо кад радимо, чак, и оно што волимо да радимо. Постојаност, стабилност, упорност и поузданост - све ово означаваједно исто: способност да се оно што је започето не остави него да се настави, чак, и када природни порив слаби.

О људској души и њеном односу према Богу Св. Теофан Затворник говори да морамо бити као правилно затегнута струна: ако је струна претерано натегнута може пући на додир, ако је недовољно натегнута неће дати потребан звук. Ово "штимовање" самих себе значи исто оно што је апостол Павле говорио о атлетском тренингу који учвршћује наше мишиће, даје нам еластичност, усмерава нас ка циљу и раз-вија наше физичке способности.

Људи често устукну пред речју "дисциплина". Међутим, дисциплина није потчињавање, није покорност и није стање у којем је воља једног човека сломљена јачом вољом другог. Дисциплина је стање ученика, следбеника, онога које нашао учитеља и прихватио га за свог учитеља, ко не само да је расположен, већ жуди да свим својим бићем, свим умом и свим срцем осети сваку реч, да упије звук гласа, да се загледа у израз лица, да преко видљивог улови невидљиво - оно искуство које се налази ван граница речи и то понекад врло једноставних речи, или савета који може да збуни, и да ухвати и препозна љубав иза копрене уздржаности, а понекад, чак, и суровости и строгости. Дисциплина је духовно вежбање које ће нас учинити способнима да наставимо тежак поход управо у оном правцу у којем природно стреми наше срце.

У погледу молитве ово означава вежбање ума, које ће га учинити способним за неодступну пажњу и обуку срца која ће у њему васпитати оданост, али ово - зато што срце и ум у великој мери зависе од одлучности воље и стања тела - такође означава и васпитање воље и вежбање тела.

Колико се често - и не само у вези са молитвом - у нама рађа жеља да нешто учинимо: мисао је дошла, срце се напреже, али ми нисмо навикли да приморавамо себе на делање. А ако нешто и почнемо да радимо одмах почнемо да уздишемо и убрзо више ништа не можемо да учинимо.

У "Дневнику" оца Александра Јељчанинова (не сећам се да ли у објављеном делу или у рукопису) наједном месту се каже да не смемо да допустимо да прође ни секунда између добре мисли и њеног остварења, јер ће се иначе одмах поткрасти помисао: А да ли је то исправно? Да ли је то, заиста, потребно? Да ли можда да то учиним касније? Да неће то учинити неко други? - И ствар остаје необављена. Одлучност за делање мора бити брза како човек не би себи дозволио да изврда и да је не изврши. Међутим, притом треба да постоји и навика која ће нам помоћи да започету ствар остваримо са упорношћу.

Један од проблема у вези са молитвом јесте расејаност. Без обзира на то да ли је молитва настала из осећања напуштености - осећања одсутности Бога, или, пак, због тога што смо се одазвали на осећање Његове присутности, због наше навике да реагујемо само на оно што је видљиво, не-видљиво Божије присуство постепено као да бледи, постаје неухватљиво и молитва се расплињује.

Дакле, да бисмо се борили против тога духовни наставници нас из века у век уче да васпитавамо у себи пажњу и сабраност. Узмите кратку молитву од свега неколико речи које ћете моћи да задржите у крхким оквирима своје пажње и изговорите их. Саберите сву своју пажњу, приморавајући себе да се на те речи одазовете свим срцем, зато што су се оне првобитно родиле из вашег личног порива срца.

Мој духовник ме је учио да овако испуњавам вечерње и јутарње молитвено правило: "Стани пред Бога, затвори очи знајући да је Он невидљиво ту и да ти никаква видљива помагала неће помоћи, него ће ти, напротив, расејавати пажњу Стој неко време ћутке у Његовом присуству будући свестан Његове величине исто као и Његове љубави, затим се прекрсти са пуном пажњом, исповедајући своју веру крсним знамењем, (успут да напоменем да се православно крсти тако што се скупе прва три прста за исповедање наше вере у Свету Тројицу, а према длану се скупе друга два прста као знак Христове Божанске и човечанске природе)."

Дакле, прекрсти се - и стој мирно неко време. Затим изговори једну реченицу молитве, лагано и сабрано, не трудећи се да у себи пробудиш било какве емоције, али са свом убеђеношћу и одазивајући се срцем на речи које изговараш:

"Благословен Бог наш..." Затим поново постој неко време мирно, потом се поново поклони до земље, изговарајући исте ове речи, устани, и поново изговори ове речи. И тако - све јутарње и вечерње молитве. Зато што је циљ молитве да запамтимо ове речи тако добро да оне прожму читаво наше биће и да их изговарамо са свом истином за коју смо способни. Рећи ћете да ће, ако се тако будемо молили, јутарње и вечерње правило постати бесконачно дуги. Бесконачно не, али дуги - да! Међутим, ту се може послушати савет Св. Теофана Затворника. Он каже: Ако ти је време ограничено, издвој одређено време за молитву. Навиј будилник и моли се не размишљајући о времену, не бринући се ни за шта осим да речи молитве изговараш са свим трепетом, са свим страхопоштовањем и са свом убеђеношћу за које си способан. И без обзира на то колико си молитава прочитао док не зазвони будилник, сматрај да си испунио јутарње или вечерње правило, зато што је једино важно да речи молитве, мисао која се у њима садржи и осећање које она изазива дођу до самих дубина наше свести. Врло је важно да научимо свој ум да буде потпуно постојан и сабран.

Међутим, он не може бити ни постојан ни сабран уколико се ми трудимо да Божанствено присуство ухватимо ван нас самих. И овде је, чини ми се, такође важно да не говоримо Богу неистините речи, не само оне које не изражавају наше осећање или наше искуство, него и такве речи за које не можемо да поверујемо да су оне - истина. Неки духовни писци саветују да се ове речи изговоре, а да затим

човек мало застане и каже Богу: "Госпoде, изговарао сам речи које ме превазилазе; оне су, наравно, истините зато што изражавају искуство људи који су већи од мене, али ја не могу да их прихватим као своје. Опрости ми моју равнодушност и моје слепило и помози ми да их схватим..." А ако знамо који Свети је исковао речи ове или оне молитве можемо да му се обратимо и да му кажемо: "Говорио сам твојим речима, оне изражавају твоје искуство Бога и самога себе, које далеко превазилази моје искуство. Помоли се за мене! Ако можеш просветли мој ум. Прими ову моју молитву и принеси је Богу..." И ако се будемо тако молили, не бринући се да ли смо прочитали све предвиђене молитве, вероватно ће се испоставити да смо прочитали свега неколико редова. Међутим, одједном ћемо открити да смо се, истински се задубивши тако у једну молитву за другом, слили са њима, да су оне постале наша истина... То такође претпоставља да ако смо прочитали мали део правила следећег дана почнемо од места на којем смо се јуче зауставили. И тако ћемо, дан за даном или месец за месецом, то уопште није важно, прећи читаво молитвено правило. Главно је да се човеку речи молитве урежу у свест, да се оне урежу у срце, да човек научи да се избори са физичком и општом непостојаношћу како би на крају могао да стоји пред Богом сатима не примећујући време.

Код Св. Јована Лествичника има предивних речи. Он каже:

"Ако ти је пажња одлутала са речи молитве врати је на ону тачку у којој си изгубио молитву и понови те речи. Понављај их док не будеш могао да их изговориш из свег ума и срца." И он каже, а и ја мислим да ово треба запамтити, да расејаност може бити изазвана недостатком навике, али она може бити и спољашње искушење. "Међутим," каже он, "уколико покажемо истрајност чак ће нас и искушење научити да се молимо усрдније."

Ово је један од начина на који можемо да саберемо свој ум и срце и вољу и да их поново сјединимо са нашим физичким бићем тако да, не само неки део нас самих него и читаво наше биће стоји пред Богом и клања Му се - као што апостол Павле каже, да бисмо прослављали Бога и у нашим душама и у нашим телима.

Даље, оданост коју Христос очекује од нас као од Својих ученика, постојаност у нашем делању и верност заповестима које нам је Он дао није законска верност и није бојазан да ће нам бити суђено због нарушавања заповести или њиховог неизвршења. Али, ако Његове заповести не постану наша друга природа, ако оне постепено не истисну нашу палу природу и не постану наша нова природа никада нећемо моћи да садејствујемо Божијој вољи унутар нас самих. Другим речима, да се толико слијемо са Божијом вољом, Божијим мислима, Божијим срцем, да постанемо јединствени са Богом у Христу. То је у извесном смислу једноставан начин да човек научи да се моли и живи са вером, предано и постојано. Остало је Божије дело. И у овоме се и састоји наша нада.

Наша нада није у томе да можемо тако да се издресирамо да достигнемо немогуће: општење са Богом и јединство са Њим. Није довољно само наштимовати музички инструмент, потребна је још и рука која би на њему свирала. А та рука је Рука

Божија. Наш посао је да наштимујемо музички инструмент онолико савршено колико год можемо. И тада ће се извршити у нама реч коју је предао апостол Павле: Довољна ти је благодат Моја, сила се Моја показује и делује у немоћи твојој. Не у опуштености, не у малодушности, не у лењости или безбрижности, него у таквој еластичности наше људске природе која може бити испуњена силом Божијом.

Дакле, људи које се придржавају нехришћанске вере иду путем који су им указали њихови учитељи и наставници. Ми смо, пак, од Хришћанства начинили зборник моралних закона које потом стално нарушавамо. И када долази до покајања кајемо се на том нивоу. Али, Бог нас не очекује на том нивоу и не можемо ту да очекујемо сусрет са Њим. У односима љубави читава ствар је у верности, у јединству ума и срца, а не у извршавању или неизвршавању.

Замислимо се над овим. Ми од Бога све очекујемо, а дајемо ли Му могућност да за нас стварно нешто учини? Да ли смо ми онај музички инструмент на којем би Он, управо ради нас самих, могао да свира мелодију? Размислимо о овоме и принесимо му своје покајање и своју наду. Покајати се не значи оплакивати прошлост. Покајати се значи пренути се из духовног дремежа. Покајати се значи окренути се лицем према Богу, погледати Га у лице, слушати пажљиво Његове речи, успоставити поново односе љубави и узајамне верности. Покајање је задатак за будућност, а не само поглед у прошлост. Ево због чега, замисливши се над прошлошћу и садашњошћу, можемо да се окренемо према Богу и кажемо:

"Благослови ме да данас поново започнем свој живот!.." Али "данас" зависи од нас. Благослов је од Бога, а одлучност и спремност морају бити наши.

Преузето са православног сајта: www.lazarica.org.yu